

ЛИСТ ЗА СВЕШТЕНИКЕ, РОДИТЕЉЕ И ВАСПИТАТЕЉЕ.

У Београду 21 Априла 1875.

Број 15

Илази четири пута
у месецу.

Претплате се шаље уредиштво.
Уредиштво је у богословији

За све српске крајеве стаје на год.
60 гр. или 6 еор. на по год, 30 гр.
или 3 еор. на три мес. 15 гр. или 1
еор. и 50 нов.

Год. II.

Кратки опис Крсто-Благовештенске цркве, српског подворја, у Москви.

(СВРШЕТАК.)

После овог кратког историјског нацрта цркве српског подворја у Москви, да опишемо сад саму цркву и њене утвари.

Црква „Благовештења пресв. Богородице“ нема сад два него један престо, са високим кубетом, у коме су изобразени 7 анђела: Гаврил, Михаил, Рафаил и др. Иконостас је са четири спрата, сав са позлатом и са фино изрезаним и позлаћеним дрвеним стубовима. Врх иконостаса крунисан је дивним и великим крстом.

У првом спрату иконостаса ове су иконе: 1, икона Св. Троице; 2, Благовештења пресв. Богородице; 3, Св. Јована Предтече; 4, Св. Николе чудотворца. Царске двери изрезане су лепим изрезом и с ликовима: Благовештење пресв. Богородице и четири јеванђелиста. На северним олтарским вратима намалан је архангел Михаил, а на јужним — Гаврил. У другом спрату има 6 икона, дванајест великих празд-

ника, а у средини тајна вечера Христова. У трећем, ликови свх. апостола (по два на свакој икони) и лик пресв. Богородице са младенцем Исусом седећим на престолу. У четвртом — највишем реду иконостаса налазе се 2 иконе свх. апостола (по два лика на свакој) и икона старозаветне св. Троице; за тим — васионски Јерарси: Василије велики и Јован Златоусти. Свега икона у иконостасу има 29. — Иконостас је начињен по слици иконостаса крстове цркве „*Спаса свемилостивог*“, која се налази у коначима ростовских архијереја, у вароши Ростови јарославске губерније. Пред четири велике иконе, што су на првоме спрату, има 4 велика светњака, и четири позлаћена кандила. О зидовима црквеним, са позлаћеним рамовима висе 6 икона и пред сваком по један мали полијелеј са позлаћеним кандилцама. Те су иконе: 1, св. Сава, први архијепископ Српски. 2, св. безсребр. и чудотв. Кир и Јован. 3, св. апостол Андрија првозвани. 4, препод. Сергије радонешки. 5, светитељи Московски: Петар, Алексије, Јона и Филин. И 6, св. Василије блажени и великомученица Варвара. Све ове иконе (са изузетком св. Савве и Кира и Јоана) израдио је познати вештак И. К. Кондрат по пластично-златном пољу. На икони св. Савве, која је дар од митрополита српског Михаила, израђене су светитељске хаљине са фином позлатом, а лик Кира и Јоана украшен је сребрно-златним одежама са венцима златним око главе.

Певнице су од свуд наоколо позлаћене и црвеном чојом постављене. До десне певнице подигнуто је митрополитово место, над којим висе мала икона св. Савве. На сред цркве висе два велика полијелеја са 30 свећа.

Дуварови и сводови црквени су измалани су ликовима светитељским све по златном пољу (аљфреско). Над источним сводом, што је над иконостасом, измалан је првовенчани Стефан (Симеон) и Симеон мироточиви, цареви српски. На северној страни: св. Кипријан митроп. Московски, родом Ср-

бид: св. Петар митрополит црногорски; св. Атанасије велики; Кирил и Јован милостиви, патриарси Александријски; св. Димитрије митрополит Ростовски; св. Спиридон епис. Тримитунски; преподобна Параскева и преп. Ангелина деспотица српска. — На јужној: св. Арсеније I архијепископ српски; св. Максим митрополит Унгарсковлашки (родом Србин); св. васионски јерарси: Василије велики, Григорије Богослов и Јован Златоусти: св. Мелетије патр. Антиохијски и Кирил патр. јерусалимски; препод. Данијил и Симеон столпици. Над северним (улазним у цркву) вратима, измалано је спаљивање моштију св. Савве, а над јужним — страдање првомученика за грчку слободу и независност патријара Григорија V. На западним дуварима измалано је: спуштање у гроб Спаситеља, српски цар Стефан Дечански и Милутин. На конку, који веже женску цркву са мушком, измалани су по своду: праведни Филарет милостиви (за спомен митрополита Москов. Филарета); великомуч. Георгије победоносац и Димитрије мироточиви — Солунац; а доле по дуварима: Равноапостолни Костантин и Јелена, и првоучитељи славенски Кирил и Методије. У самој препрати у кубету измалано је: Уснење пресв. Богородице, Преображење и Вазнесење Христово; на западном дувару: Св. благоверни кнез Александар Невски, као успомена цару Александру Николајевићу, који је и даровао ту цркву јерархији српској; и великомученица Катарина, за успомену императорице Катарине II. која је ту цркву саградила. На сред ове препрате виси полијелеј од 12 свећа.

Црква ова има два барјака. На једном је изображена св. Троица и Архангел Михаил, а на другом — Благовештење Богородице и светитељи Кир и Јован.

Олтар заузима четврти део храма, који је по форми сличан *препрати*. Престо је и жртвеник од граничева дрвета, но први је обложен кипарисном даском. На источној страни — на зиду измалана је *тајна вечера*. У олтару су

ове иконе: Владимирска и Калужка Богородица, Страдање Исуса Христа, Распјатије, Дванајест господских празника, и празник свију светих. За престолом — Распјатије Ис. Христа и поред овог Богородица и св. Јован еванђелиста. На *горњем* — (са лепо изрезаним и позлаћеним стубовима) месту, изображен је И. Христос седећи на престолу.

Антимис на престолу освештан је преосвеш. митрополитом Московским Филаретом у 1838-мој години, и дарохранителница је сребрна са позлатом.

Црква има у дужини 10 хвати, у ширини 4—5 хвати. Свега са олтаром заузима простора 40 хвадратних хвати.

Првашњег иконостаса иконе одкупио је поменути добротвор Сисојев, па је оправио на поклон у Црну Гору, да се у тамошњим црквама употребе.

Опис црквенских хаљина и других утвари донећемо доцније.

ДОПИС ИЗ ЗАДРА.

Није прошло два мјесеца дана како се к православној цркви обратило 50.000 синова њених, који су у туђинској вјери заблудили били, кад ево нови добитак броји православна црква, нову побједу слави православље.

25 Марта ов. г. на Благовјести, блага вјест проћела се је по православном свјету. У оној части *холмске* гр. унијатске епархије, која припада сједлецкој губернији, на Благовјести присаједињило се је на свечани начин к православној цркви 42 парохије, а у исти дан изјавила је депутација исте епархије из оне части, која Љубљинској губернији припада, на свечани начин жељу своју а уједно и молбу, да примљени буду у њедру православне цркве гр. унијати из те губерније. Таким начином у Сједлецкој губернији број унијата, што се ово последње доба к православној цркви придружише простире се до 100.000, а ако овима прибавимо оних 111.000 унијата из Љубљинске губерније, који свечано изјавишише да хоће да се придруже к православној цркви, то количина присаједињених броји *девет десетина* свега народа, што састављаше бившу унијатску холмску епархију. Може се држати да и онај малени остатак

унијата, што још у руској царевини остаје, наскоро ће исчезнути под утицајем благог примјера велике већине, која се у ведро православља вратила.

У „Сиону“ већ је говорено било о важном значају тога догађаја. Ми ћемо сада да из знаменитог саборног акта свештенства холмске епархије, састављеног 18 Фебр. т. г. и подписаног администратором епархије, првим саборним архипрезвитером Холма, члановима и секретаром холмске консисторије, ректором и инспектором холмске семинарије и викаријем катедралне холмске цркве, изведемо узроке, који побудише гр. унијате холмске епархије да се к православној цркви присаједине.

Посље зрјелог обсуђења тога, како је изгубило сав значај ујамчење папе Климента VIII (1585 год.) и његових прејемника, да ће се у светости и неприкосновености чувати обреди и вјероук источне цркве у гр. унијата, посље прегледа свију покушаја, што су римско свештенство а наиме језуити чинили да изгледе сваку разлику међу унијатством и латинством, посље обзора жалостног стања у коме се, благодарећи интригама језуитским, холмска епархија нашла, кад је издана била 1873 год. консисторијална окружница да се успоставе црквени обреди на онакав начин, како је то било од Замотског сабора 1720 год., посље обсуђења на последак Енциклике Пија IX од 13 Маја 1874 год., којом папа узаконује сва извраћења и новоуведења у богослужењу гр. унијатске цркве, којом благосивља одступнике од цркве и народа и којом побуђује унијате к непослушности Богом постављеним властима, — свештенство холмске епархије узимајући у призрење:

1. „да поступање римскога папе, — веле они, — коначно руши ону наравствену и духовцу свезу, која је постајала између нас, као подчињеног свештенства и њега, као нашег светитеља и пастира, јер његово поступање јавно противурјечи смислу акта, на основу кога западноруски епископи подчинише се Риму, а противурјечи и смислу свију булла његових предшественика, који су признали светост источног обреда и неприкосновеност његову у унијатству;

2. „да данас у римско католичанство, по вољи истога папе, уведени су догмати, као: о безгрјешном зачећу Богородице и о непогрешљивости папској, догмати, који су непознати нашим предцима, кад су унију склапали; даље, да проглашење овог другог догмата, т. ј. о папској непогрјешљивости повукло је за собом распадење и у самом римокатоличанству, јер врло многи приврженици

његови, налазећи да су поступци папини противни канонима, одказах се од послушности рим. престолу и свакога сношаја с њим у црквеним пословима;

3. „да пребивање и надаље у унијатству, сљедств. у подчињености рим. папи, може дати повода злонамјереним особама, да у име католицизма и у интересу његовом посељавају међу нама и нашом паством раздор, да наведе сумњу на чистоту и правоту нашег дјеловања и да, побуђујући нас да против правитељства поступамо, ставе нас у немогућност да испуњавамо своје дужности сходно нашем звању, коме смо ми позвани по науци испушитеља и примиритеља Господа нашег Ис. Христа, који је љубав, правда и мир у Духу светом;

„нама, који смо дубоко убјеђени у истинитости православља и који смо многовјековим искуством дознали сва многоразлична бједства туђег господства и подчињења Риму, друго ништа не остаје, него пожелити, да би подпуним успостављењем пређашњег јединства са православном црквом ми и паства наша могли наћи оно спокојство и духовно напредовање, кога смо до сада лишени били, а уједно, да сви древни устави наше православне цркве и сво дрвено богослужење буде утврђено код нас сада и у сва будућа времена. — ми, као посљедњи унијати, који у предјелима руске државе живимо и који смо не по нашој вољи, него усљед разних неблагопријатних околности одпали од православља, придружимо се сада опет к вјери отаца наших, вјерујући и надајући се да ће милостиви Бог излити на нас дарове свога милосрђа и да ће нас просвјетити светлошћу истине, од које се ми срцем никада удаљили нисмо, јер смо увјек у духовном общтењу били са једином, светом, саборном и апостолском православном црквом.“

Из тог знаменитог акта, који је израђен био од најпрвих преставника свештенства холмске епархије, уз саучешће свију окружних протопрезвитера исте епархије¹⁾ види се најјасније да побуде к придружењу к православној цркви код гр. унијата нису никако биле онакове, каквим жели да их *Univers* или *Monde* представи, а на против оне произиђоше из свијесног појимања унијата свог фаличног положаја, у коме се налазаху за читава три вјека под влашћу папском, која није поштедила никаквих средстава, није им поштедила ни језик, ни предање, ни вјеру, само да их коначно од православља, а уједно и од своје народности отуђи, и у коме

¹⁾ Види Протокол сабор. свештенства и консисторије холм. епархије од 18 Фебруара ове године.

(полагају) утврдила их је за сва времена папска енциклика од 13 Маја пр. год. „Свима је нама, — веле они у свом акту, — врло добро познато у каквом се жалостном добу находи данас холмска епархија, која жели да доведе у прави ред своје цркве послове и да успостави духовно своје благостање. Религијозно-наравствени живот пастве представља собом поље, на коме се довршује борба између старог и новог црквенобогослужебног обреда, борба са очигледним надмоћијем успјеха оне стране, која је предузела реформу у духу православља, као што нам јасно свједочи скорашњи факт придружења многих гр. унијатских парохија к православљу. С друге стране посљедња посланица¹ светога папе, налажући да се гр. унијати морају придржавати нових обреда, који никако нису својствени источном обреду, поставља нас и нашу паству у велике неприлике, које се у кратко могу изродити овако: или да останемо у послушности папи, и тада морамо нарушити темељита права уније и усвојити нови латинизирани обред; или да останемо при древним правима уније, и тада постајемо непослушни папској вољи, а паства наша остаје без духовне поглавице. Али дочим се паства без пастира распада и пропада, то шта нама остаје да радимо? Гдје да потражимо духовног руководиоца, који би за нас и нашу паству био оруђем освећења и наведења божанствене благодати? Све то побудило нас је да потражимо начина, како морамо ми поступити ради блага цркве, ради спасења душа, које су нашем старању повјерене и ради мира наше савјести.“

Посље овога, што овдје изложисмо, позивљемо сав свијестни свјет нека пресуди коликог значаја имаду измишљотине разних ултрамонтанских новина, које сљешим приврженицима својима причају о грозним средствима, којима се тобож православни служе, да унијате к православној цркви обрате. Нека се из овог знаменитог документа свјестних унијата холмске епархије поуче сви они, којима су три у оку овакови догађаји.

Нашој пак *Dalmazia cattolica* савјетујемо да мало опрезнија буде у привађању из њемачких и француских ултрамонтанских новина описање обраћања унијата холмске епархије, јер ће у противном случају изгубити и ону малу сјенку значајности, што јој још остаје, и постаће ништавим листићем, на који ће пажњу обраћати само они, које је знаменити патер Роберт у време последње своју „апостолске мисије“ успијео утврдити у религијозном фанатизму.

¹) Посланица ова, према је управљена била на гр. унијатскога митрополита Галиције Сембратовића, али главним начином тичала је се полагања ствари у холмској епархији и туда је тајним путем у многобројним истисцима растурана била од пољских попова.

О одношаима српске цркве наспрам цркве цариградске.

(НАСТАВАК).

Појав латинске проповеди у српском народу објашњава се следећим :

Пределу у које се настанише Срби у прва времена, принадежали су црквено-римској јерархији¹⁾ а не цариградској. С тога је Ираклије, имп. грчки и писао папи да пошље своје свештенике, који ће, дошавшим у његову дијецезу Србима проповедати науку Христову. Ево због чега се латинске пропагандисте осилише у српском народу. Цариградски пак патријарси не су могли равнодушно гледати на радњу и оснаживање латинских пропагандиста као и на ширење папске — црквене власти, те с тога се и изроди жестока распра међу царигр. патријарсима и римским папама. Латинским пропагандистама послужило је за олакшицу њиховог рада оно *дозволење*, које су грчки императори дали папи да се може мешати у српска државна дела. Папе, имајући уплива у српској држави, често су склањали на своју страну српске владаре, па су тако и могли да напредују у ширењу своје црквене власти међу Србима. Ова дуготрајна међусобна борба источне и западне цркве око власти и господства над српском црквом, свршила се — на срећу нашу — у корист грчко-источне православне цркве. Успјеху римске цркве, — при свима њеним срећним положајима и помагањем грчких императора и српских владара, — стојаху на путу следећи услови : а) врло хрђаво понашање латинских пропагандиста наспрам Срба ; б) неуређење латинских епископских катедрара код Срба ; јер папе не беху расположене установљавати у Србији епископске катедре ; — в) што су Срби вазда умели ценити своју народност и свој језик — а то, у колико је било видно, латински легати желели су утаманити. Срби су такође вазда

¹⁾ Власт папа у тим пределима, које су Срби по долазку, заузели, постојала је до Лава Исавранина 717—741 године.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.sefali.rs

сећали се, да они не су од латинских западних мисионера примили први пут науку хришћанску, већ с истока од источних проповедника — апостола и њиових пременика. Па према томе увек су гледали на римске проповеднике, као на наметнуте учитеље — туђинце, којима никада поверења непоклањаху; шта више често су се од њих клонили и удаљавали, као од неких зликоваца и непријатеља, а на против грчке проповеднике вазда су сматрали, као очеве своје и грчку цркву као мајку своју. С тога су Срби вазда укоравали ону браћу своју, која су примила хришћанство од папских мисионера и исповедали римско-католичку веру, и с великом ревношћу и љубављу трудили се обратити их у наручија источне цркве, у чему су много и успели; јер је врло лако било обратити их к источној цркви; шта више и они су се сами, увидавши своју погрешку, враћали у крило источне цркве при првом удесном случају. Оваких примјера находимо код српских виших лица: краљева, властела и т. д. као н. пр. краљ Павлимир по повратку из Рима у Србију на крају IX столећа одрекао се латинске вере; исто тако и краљ Михаил (105) молећи папу Глигорија VII да му даде титулу краља обећао је примити латинску веру, но пошто је добио од папе титулу краља он је тада од обећања свог одустао; а тако исто учинио је и краљ Немања и још неки други. Али ни један од њих нити је био нити је остао веран син римских папа и њихове науке.

(НАСТАВИТЕ СЕ.)

Да ли је апостол Петар кадгод био и живео у Риму.

(СПОР ИЗМЕЂУ КАТОЛИЧКИХ СВЕШТЕНИКА И ПАСТОРА ЕВАНГЕЛИЧКЕ ВЕРОИСПОВЕДИ
9 и 10 ФЕБРУАРА 1872 Г. У РИМУ.)

(НАСТАВАК.)

Није давно било, кад су најнаученији, и у исто време врло практични на мору протестанти Смиџ и Пеироз, оснивајући се на путовању Павловом и на причама из „Апост. радње“ прорачунали

време ва које даје могу да доплове од Тесарије до Рима. Ове су даље прелазиле 7 узала у сахату; дакле од Тесарије до Пуцолe требало је 177 сахати, т. $7\frac{1}{2}$ дана, па и сам Плиније уверава да је он, од Александрије до Пуцолe 9 дана, а од Александрије до Месине 7 дана путовао.

Тесарија и Јерусалим, као што вам је познато, мало су даље од Рима, него мисирска Александрија. Из месине или Пуцолe може се за два или три дана стићи у Рим. По овоме, дакле, из Палестине до Рима није требало више путовати, него пола месеца; па ако је Петру дешавало се да бива и у Вавилону (где је растојање око 600 миља, т. ј. много даље него до Рима, и како се у Рим путовало морем, дакле брже, а у Вавилон није се могло другојаче путовати, него с караванима (који нису могли у дан проћи више од 15—20 миља) онда и на ово путовање, ја велим, требало је употребити не мање од два месеца. Мене питају: зашто се Петар јавља то овде, то онде, и зашто се он бави на истоку? А затим веле, да, по хронологијском рачунању, он не би могао успети да дође отуда на запад, премда при прегледу ове хронологије, ако се ја не варам, ми смо случајно прескочили са 45 на 60 год. после рођ. Хрис. Ма како да нам се уобште чини хронологија истинита, но ако се њом не може да докаже факт, који је, по другим сведо-чанствима, тако истинит и општепознат, као што је факт живљења Петрова у Риму, онда је и само то довољно, те да се та хроно-логија огласи за погрешну и неистиниту, с тога, што хронологија, пре него што у извесној мери постане самостална, мора да има свој ослонац у несумњивим историјским фактима.

Ја ћу сад бити слободан да кажем својим противницима: ви нисте размислили о томе, да осим католика, који с вама заједно желе и траже истину, ви имате и друге непријатеље — невернике и рационалисте, који такође изучавају св. писмо, но не ради тога, да извуку из њега за себе душевну корист и истину, него да га разруше и униште.

Знате ли, шта би вам они казали, кад би хронологија заиста одрицала могућност Петрова живљења у Риму? Они, који не при-знају у св. писму божанствено Слово, казали би вам да о доласку Петрову у Рим сведоче истине сведошанстава, и ваше сопствене доказе употребили би против вас самих.

Дозволите ми да вам кажем неколико речи и о себи. Одкад сам почео да изучавам у св. писму налазеће се цифре и хронологије његове, прошло је већ 41 година, а пре две године ја сам био сло-

бодан да изнесем публици на суђење мога тако дугог, премда још не свршеног рада. Узрок овоме било је то, што је пре кратког времена пронађен, у клиновидним натписима, дугачак списак асиријских епонома, т. ј. магистрата, услед кога је од свију научењака многопоштовани Р. Лепсиус, — кога су као што вам је познато, прозвали патријаром хронологичких изналазака на истоку, — казао 1860 год., да је проналазак овога списка потр'о хронологију св. писма и да ће бити сујетан сваки покушај да се она сложи са св. писмом.

Неки чувени научењаци, као доктор Оперт, Де-Сољси и неки други давали су своје одговоре против такога погледа; ја сам се придружио к њима, но не знам, да ли ми је испало за руком да одбраним своје мишљење, али нема никакве сумње, да се оно, што сам ја по овом предмету казао, доста јасно разликује од свега онога, што је ма кад писано о хронологији св. писма.

Кад би наши противници посветили бар неколико часова на трудно изучавање ових цифара, они се не би тако олако одзивали о хронологији св. писма. У осталом ми не водимо овде спор о хронологији, која се тиче Петра, и коју је противник наш сравњивао са хронологијом, коју је он извео из св. писма. Ми споримо о самом факту живљења Петрова у Риму. Ја и опет велим, ако је Петар пробавио у Риму ма и један час. Ми имамо право да сматрамо себе за победиоце.

Што се тиче 25-годишњега живљења, о томе је наш противник добро приметио, да и међу самим католицима то неки појимају тако, а други друкчије. Сваки од њих има своју хронологију, почем се из речи св. писма могу извести стотине разних побројавања. Нама је стало да докажемо, да је Петар био у Риму, и ако је он био у њему ма и један дан, онда ће бити лажно тврђење, да он никад није био у Риму.

Пре него што закључимо наш говор, хоћемо да учинимо неколике приметбе на говор нашег противника по неким предметима.

Пре свега да проговоримо о умним способностима Папија.

Истина је, да Папије није био човек јакога ума, но опет зато он је искрено и ватрено желио да се упозна са радом апостола и ученика Христових. По сведочанству Евсевија, он је у тој цели много странствовао и посветио је на тај рад велики део својега живота, па баш зато, што он није имао стварајући ум, мора се закључити, да је он оно, што је слушао, понављао без икаквих допуна са своје стране, а понављајући туђе, он није могао измиш-

Љавати ништа, што би била његова сопственост. Кад се водила реч о научном мишљењу, он је лако могао пасти у погрешку, и заиста је и пао, како је примио у буквалном смислу израз о царству Ис. Христа, и разумео, да ће то царство да се оствари овде на земљи и да ће се састојати у непрекидним весељима и пировима — у непрекидном карнавалу, у чему ће учествовати сви свети. Но да би се могло дати сведочанство о простом историјском факту у том виду, у којем је он о њему слушао, не тражи се особита способност или бог зна како јак ум. То се исто може да каже и о показаним речима св. Игњатија. Познато је, да су посланице Игњатијеве до нас дошле у врло различним видовима и нико није кадар да каже, које су међу њима истините и ориџиналне, јер су неке од њих поправљане дометањем и коментиране су, а из других су чињени изводи. Па опет зато, речи, којима Игњатије даје знак о апостолима Петру и Павлу, находе се у свима текстовима његових писама, па и у самом сиријском преводу, који је најкраћи и који је пре кратког времена издан од ученога Тишендорфа, о ориџиналности кога критичари се ни најмање не сумњају.

Мој поштовани противник на завршетку своје речи хтео је да докаже, како је неприлично мишљење оних, који под именом Вавилонa хоће да разуму Рим, с тога, што је овај симболички назив био у употреби до времена хришћана, који су држали да се на Рим односе грозна за Вавилон пророштва Исаије, Михеја и других, оснивајући се у томе такође на посланицу Петрову, Апкалипсис и посланицу Павлову. За бољи доказ својега мишљења он је навео речи Михајелиса — човека, коме се, истина, не може одрицати светао и висок ум, но који је писао тек на крају минулога века, те је с тога мало стар. Ја такође не могу да се сложим са мојим противником у његовом тврђењу, да бољи толковници старинскога предања не деле једнако мишљење о његовом погледу у овом одношају, али нећу да спорим о овом одељном питању. Само ћу приметити, да овде ниче неспоразум о томе, шта су стари источни писци говорили о овом предмету, почем један између њих, па име Индикоплевст из Јегипта, који је процутовао исток и био у Сирији, одсечно вели, да је Вавилон у посланици Петровој халдејски Вавилон. И ако су ово мишљење исказали и неки доцнији писци XII, XIII, и XIV века, опет се ауторитет њихов, по мојем мишљењу, не може претпоставити ауторитету св. Јеронима и других неких, које је противник мој именовао, и који су тврдили, да се под Вавилоном разуме Рим. Најдоцнији пак писци нису одрицали,

да живљење Петрово у Вавилону није могло сметати му да буде и у Риму.

Да не би се продужавао спор о овоме питању, ја ћу сам да се позovem на сведочанство савременога и врло поштованога писца, који није католик и који је, уколико ми је познато, старији од свију германских толковника, на име Евалда, који, у коментару на посланицу св. Петра, што је прошле године изишао на свет, признаје, да Вавилон означаје Рим и да је Петар ову посланицу писао из Рима. На овом основу не треба, чини ми се, онима противним доказима, што их износе Кларк и Михајелис, давати онаки значај, каки им даје наш противник. Из овога, што смо казали, види се, да се, не само католици, него и други писци сумњају, а Евалд сматра за сасвим неосновано мишљење оних, који назив Вавилона узимају у буквалном смислу. Своје наводе он не узима из предања, него из смисла саме посланице. Говорећи о његовом мишљењу, ја немам намеру да га усвојим. Цељ је моја у томе само, да се ауторитету Михајелиса и Кларка стави на супрот већи у овом одношају ауторитет, — да је Евалд могао се користити и измерити како мишљење Михајелиса, тако и нова испитивања по овом предмету. У осталом он свој поглед потврђује следећим географским саображајима: писмо, што је написано на пр. из Вавилона, није ишло најпре у Понтију, после у Галатију, а затим у Кападокију и Витинију; него на против, оно би ишло најпре у Кападокију, затим на другу страну Азије у Понтију, а после у Галатију и Витинију. Овде је био непрекидан саобраћај морепловаца, који су из Рима путовали у Азију, па може бити и оних истих, који су дошли из Понтије са лађама натоваренима рибом (tonni), и изгразнивши их у Риму, одпутовали натраг у Азију и примили се да тамо предаду ову посланицу. Понт је био на морском брегу и пут од њега до Вавилона водио је преко Кападокије, па с тога се она и именује као друга на надпису посланице, а после су долазила имена осталих предела по топографском поретку, почињући од Понта, одкуда је она морала да се пронесе по свима другим пределима. Осим овога Евалд обраћа пажњу читалаца и на друге околности, што се у посланици налазе, као на пр. на појавивше се гонење, које је грозило како самом Петру, тако и становницима Понта, Витиније и Кападокије. Ван сваке је сумње, да је овде реч о гонењу, започетом од Нерона у римској империји. Да је Петар тада живео у Вавилону, он се неби находио у опасности од овога гонења, јер Вавилон није припадао римској империји. И опет велим,

ја не износим овде своје мишљење, него понављам речи врло уваженога човека, који није католик, и стављам на супрот пређашњим — одживедим ауторитетима најновије, тако рећи, данашње решење овога задатка. Ви, дакле, јасно видите, моји драги слушаоци, каква ситничарска и жалосна питања хоће да ставе на супрот овом великом догађају, који је основа целе цркве, не само за нас католике, него и за све, па и за наше противнике, почем је за свакога појмљиво, да ако је Петар био у Риму, онда се сви они које је Христос позвао и ради којих је дошао да их искупи, морају покоравати гласу последника апостола.

Па зар и може бити сумње о факту тако јасном и тако важном, о факту, који је потпуно одоверен огромном множином сведока свију векова, свију времена, свију праваца, у коме се саједињавају стари јеретици са старим католицима, научењаци с простацима, исток са западом, папе с главарима схизме с патријарима других цркава, с онима који су се одвојили од Рима, — о факту, који је толико пута претстављан од живописаца, образорезаца, вештака сваке врсте? Зар се може сумњати о факту, који су сви људи, па ма какој хришћанској религији припадали, кроз толике векове, признавали за основ своје вере, за основ јерархије и власти њихове, којој су многи од њих приписивали деспотизма? И такав замашан догађај хоће да побију мишљењима некаквих Михајелиса и Елендорфа због какве године, која је по хронолошком рачунању — излишна или недостаје?

Но да би дали одговора на све, на шта се позвао мој противник, ја ћу да проговорим о разлици позива што су их добила Петар и Павле.

Петар је, истина, одређен био да проповеда обрезанима, те је с тога и прозван био апостолом обрезаних, а Павле је био апостол незнабожаца. Почем пак у Риму није било обрезаних, то веле, да Петар није имао ни потребе да иде у Рим! Ја памтим, да је Цицерон, у својој речи за Флака, казао: „сад је ред да се каже о злату, што га Флак није допустио да се извози у Јудеју, но ово ја морам да говорим полугласно, да не би међу овим јеврејима произвео немир и побуну.“ Као што се види, јудејска колонија, која се недавно преселила била у Рим, била је тако јака, да је могла уплашити Цицерона и принудити га да шапуће. Кома је непознато, да су Јевреји после били под покровитељством Тесара и Августа? Па зар није код многих латинских појета сачувана успомена о *tregesima Sabbatha*? Један између њих рекао је: *Solas*

deducere veritas, т. ј. да пут (у Рим) стоји само за обрезане и ни за кога више. Зар нам Јосиф не прича како су ови јевреји силни били у Риму све до тога времена, кад је поред Нерона седа покрштена јеврејка Попеја? Зар они, који су отврдили у своме јеврејству, или они, који су одступили од стародревног закона, не спадају међу јевреје, којима је Петар имао право да проповеда јеванђеље, и ради којих је он, тако рећи, обвезан био да врши своју апостолску дужност? Зар нам Павле не говори о римским јеврејима? На последку, ја велим, да се таки озбиљан, таки торжанствен догађај не може одрицати само зато, што библија о њему ћути, што се не може да потврди хронологијом, коју сте ви сами саставили. Пре него би се могао одрицати овај факт, требало би имати доста јаких и истинитих за то доказа, који би кадри били да униште ову обштеизвесност, ову очевидност факта, ово убеђење толиких писана кроз толике векове, који једногласно сведоче о живљењу Петрову у Риму.

Рибети. Мени, господо, остаје само да пожалим, што не могу, као мој противник, да кажем, да сам на изучавање овога питања посветио 41 годину својега живота, јер ја још немам толико година ни од рођења. Но опет зато и ја сам се доста потрудио те изучавао ово питање. Ја вас не молим да верујете мојим речима, или да их држите за безпогрешне; ја ћу вас молити само да пажљиво саслушате моје разлоге, па ако нађете да имају основа, да их одобрите, а ако нађете, да су без основа, — да их одбаците.

Наш противник је одпочео са објавом, да је се мој другар удалио од питања. Напротив мој другар је пошао управо к цели и доказао је јединим сигурним доказима, т. ј. св. писмом, које и наши противници морају да поштују, да св. Петар никад није био у Риму. Наши противници, који, као научени људи, врло добро знају то, што је кроз толике векове писано против римске цркве, обично својим слушаоцима, који то не знају, говоре (могу ово рећи а да их не увредим): *то су та иста опровргавања, то је све једно исто.* Кад је римски богослов изрекао: *то је све једно исто*, онда је добар римокатолик дужан да се поклони пред духовном влашћу и да каже: амин. Но ми, који не приклањамо тако лако главу, који слободно претресамо и св. писмо, ми, напротив, само шире отварамо очи и хоћемо пре да очима видимо, него да верујемо.

Наши противници признали су, или, боље рећи, наш је противник признао, да је за њега довољно да докаже, као два пута два — четири, да је Петар био у Риму *ма и на један час.* Но

гуд се даде његово 25-годишње првосветитељство? Ово је, дакле, питање изгубило сваки значај код наших противника.

Фабијан. Молим. Вратите се на питање, овде није реч о дугвременом живљењу Петрову у Риму, него о томе, дали је он био у Риму; тезис сасвим не говори о 25 година.

Предс. Гости чита Тезис: „г. Шијарели ће јавно читати свој спис, у коме ће, на основу података из Библије и св. отаца, доказати, да св. Петар никад није бивао у Риму.“

Рибети. Ја морам да приметим, да мојега противника нису опомињали на ред, кад је он говорио о томе истом предмету. Показујући разлику међу фактима, он је казао: факта се доказују историјским путем, и ови су докази довољни у већини прилика, а затим долазе факта духовна, за која је веома нужно руководство цркве. Но овде није реч о руководству цркве, него о живљењу Петрову у Риму. Кад је се мој противник могао удалити од питања, онда се и ја могу удалити. Ја морам да пратим сваки његов корак, јер, користећи се неравном месношћу, у коју ме је завео, он се може још и сакрити у каки-год угао. Дакле реч иде о врло простом факту: да ли је Петар био у Риму? Овде се ни мало не замишља идеја о старешинству, о коме је тако хитро дао знак наш противник. Он је говорио о стварима тајанственим, а ја, држећи се факта, доказујем, да живљење Петрово у Риму није ствар тајанствена, да би је морала црква потврдити, — није ствар таква, која би требала да се преради та таком месту, куда мене не пуштају. Кад ова ствар не би могла ући у састав обште историје, онда она не би била историјски факт, — и ево у овоме се очевидно показује, да је аргументација мојега противника неистинита. Ако је долазак Петров у Рим тајанствен, онда ја, као противник тајанствености и изучавајући историју просто, не могу да говорим о њему; па с тога, немогући никад наћи доказа за овај факт, ја ћу принуђен бити да се покорим руководећој власти цркве, т. ј. учинићу то, што на име наши противници желе да постигну и чему ми с наше стране нећемо да се покоримо, јер смо намерни да порушимо темељ католичког здања, доказавши, да у историји нема никаквих дата, из којих би се могло извести, да је Петар био у Риму.

(НАСТАВИТЕ СЕ.)

Издаје и уређује проф. богослов. архим. **Нестор.**

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.